

Wpływ zasobów elektronicznych na jakość pracy biblioteki: na przykładzie bibliotek szkół wyższych Ukrainy

W referacie będą rozważane pytania o wpływ nowych technologii na zmiany jakości bibliotek na przykładzie pracy bibliotek naukowych państwowych szkół wyższych Ukrainy. Przeanalizowane będą korzyści, które niesie informatyzacja i technologie internetowe. Dziś w bibliotekach Ukrainy funkcjonuje kilka rodzajów oprogramowania, które zasadniczo zmieniły działalność bibliotek, zmieniając jakość tradycyjnej obsługi. Zostaną przedstawione wyniki ankiety pracowników naukowych i studentów, dotyczącej pracy z zasobami elektronicznymi. W referacie także będzie mowa o względnie nowym kierunku pracy bibliotek ukraińskich – tworzeniu archiwów elektronicznych. Zostaną przedstawione dwa równoległe projekty: projekt Przygranicznego Konsorcjum Klasycznych Uniwersytetów Ukrainy, Rosji i Białorusi, dotyczący tworzenia archiwów elektronicznych i wsparcia wolnego dostępu, oraz projekt ELibUkr – Biblioteka Elektroniczna: tworzenie centrów wiedzy w uniwersytetach Ukrainy. Projekt dotyczył digitalizacji książek zabytkowych będących w zbiorach bibliotek Ukrainy i udostępnieniu czytelnikom ich cyfrowych wersji. Celem referatu jest przedstawienie nowych procesów bibliotecznych, które służą podniesieniu jakości świadczonych usług bibliotecznych.

Informacyjna i komunikacyjna funkcja współczesnej biblioteki akademickiej

Orientacja na wykorzystywanie nowych technologii informatycznych, a także dramatyczne przemiany społeczno-ekonomiczne i polityczne na Ukrainie zmieniają położenie bibliotek w społeczeństwie, rozszerzają i unowocześniają funkcje i zadania biblioteki uniwersyteckiej. Wprowadzenie technologii cyfrowej do pracy bibliotek nie tylko ulepsza, ale całkowicie zmienia ich działalność, zmieniając jakościowo tradycyjną obsługę bibliotek. Wraz z rozwojem i wzrostem roli technologii komputerowych, sieciowych i telekomunikacyjnych w działalności biblioteki, na pierwszy plan wysuwa się ich funkcja informacyjna i komunikacyjna. W obliczu nieuchronnego wzrostu konkurencji na rynku usług edukacyjnych, zmian w mechanizmach finansowania szkół wyższych, jest konieczne stałe podnoszenie jakości usług edukacyjnych oraz poziomu badań naukowych, w obsłudze których biblioteka szkoły wyższej pełni ważną rolę. Tak, na przykład, za główny

priorytet w rozwoju Narodowego Uniwersytetu Charkowskiego im. W.N. Karazina w okresie do 2020 roku uważa się najpełniejsze ujawnienie potencjału naukowego uniwersytetu, jego maksymalne zbliżenie do uniwersytetów światowej klasy, dążenie do wejścia na listę najlepszych uniwersytetów świata w rankingach szkół wyższych.

Wysokiej jakości wsparcie informacyjne procesów dydaktycznych i badań naukowych w uczelni wymaga od biblioteki zwiększonej działalności naukowej, zmiany zasad gromadzenia zbiorów i tworzenia kolekcji, efektywnej obsługi użytkowników, a przede wszystkim utworzenia i doskonalenia biblioteki cyfrowej. Biblioteki uniwersyteckie z bogatymi zbiorami, zautomatyzowane, nowoczesnie obsługujące czytelników, stanowią jedną z najważniejszych usług w szkole wyższej. Stale modernizując swoją działalność, biblioteka powinna wypracować metodologię zarządzania przez jakość. Jeśli mówimy o efektywności pracy biblioteki, podkreślimy, że składa się ona z następujących elementów: praca biblioteki jako jednostki w strukturze uniwersytetu, praca biblioteki w warunkach otwartego i zdalnego dostępu, automatyzacja procesów bibliotecznych, określenie wskaźników jakości podstawowych i uzupełniających usług biblioteki, określenie wskaźników efektywności tworzenia i jakości własnych produktów informacyjnych. W dobie ciągłych zmian, zachodzących w świecie informacji, jakość usług, świadczonych przez biblioteki, bardziej niż kiedykolwiek zależy od pracowników i ich kwalifikacji zawodowych. Aby pomóc czytelnikom zorientować się w przestrzeni informacyjnej, niezbędne jest posiadanie przez pracowników nawyków efektywnego wyszukiwania, tworzenia i przekazywania informacji oraz nieustanne podnoszenie swoich kwalifikacji. Wraz z aktywnym wdrażaniem technologii komputerowych zmienia się rola i znaczenie pracowników biblioteki (bibliotekarzy i specjalistów informacji), którzy stają się pośrednikami między czytelnikami i nośnikami informacji i wpajają czytelnikom nawyki kultury informacyjnej. O jakościowych zmianach profesjonalizmu pracowników świadczy fakt, że bibliotekarze prowadzą zajęcia z różnymi kategoriami użytkowników, ucząc nowych technologii zarówno studentów pierwszego roku jak również doktorantów i wykładowców.

Czytelnicy zawsze będą oceniać jakość pracy biblioteki z punktu widzenia tego, na ile efektywnie zostali obsłużeni i na ile komfortowa była to obsługa.

W jednostkach finansujących bibliotekę, głównym zadawanym pytaniem będzie to, jakie korzyści przynosi biblioteka, jakie zyski przynoszą nakłady włożone w nabycie materiałów bibliotecznych. Biblioteki powinny umieć wykazać, że przekazane im środki wykorzystują najbardziej efektywnie i oferują swoim użytkownikom usługi na najwyższym poziomie.

Pracownicy oceniają jakość pracy biblioteki przez pryzmat warunków pracy, jej efektywnej organizacji, bezpieczeństwa i komfortu, możliwości podnoszenia swoich kwalifikacji. Zasada zarządzania przez jakość: stałym doskonaleniem osiągnie się doskonałość pracy zespołu.

Biblioteka oferuje użytkownikom cały kompleks usług biblioteczno-informacyjnych w najbardziej dogodnych dla nich warunkach: w samej bibliotece, poza nią, telefonicznie, z pomocą poczty elektronicznej, sieci Internet, zapewnia

dostęp zarówno do własnych jak i komercyjnych źródeł informacji każdemu użytkownikowi, niezależnie od miejsca jego zamieszkania. Biblioteki szkół wyższych w celu zapewnienia wysokiej jakości sprawnego informacyjnego wsparcia dla procesów kształcenia i badań naukowych, szczególne znaczenie pokładają w powstaniu bibliotek cyfrowych. Biblioteki zaczęły świadczyć usługi tym, którzy nigdy nie byli w bibliotece – wirtualnym użytkownikom.

Wprowadzenie i opracowanie zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych jakościowo zmieniło tradycyjne relacje między biblioteką i czytelnikiem.

Automatyczne systemy biblioteczno-informacyjne w bibliotekach naukowych szkół wyższych Ukrainy

Dziś biblioteki Ukrainy wykorzystują kilka rodzajów oprogramowania do obsługi biblioteki.

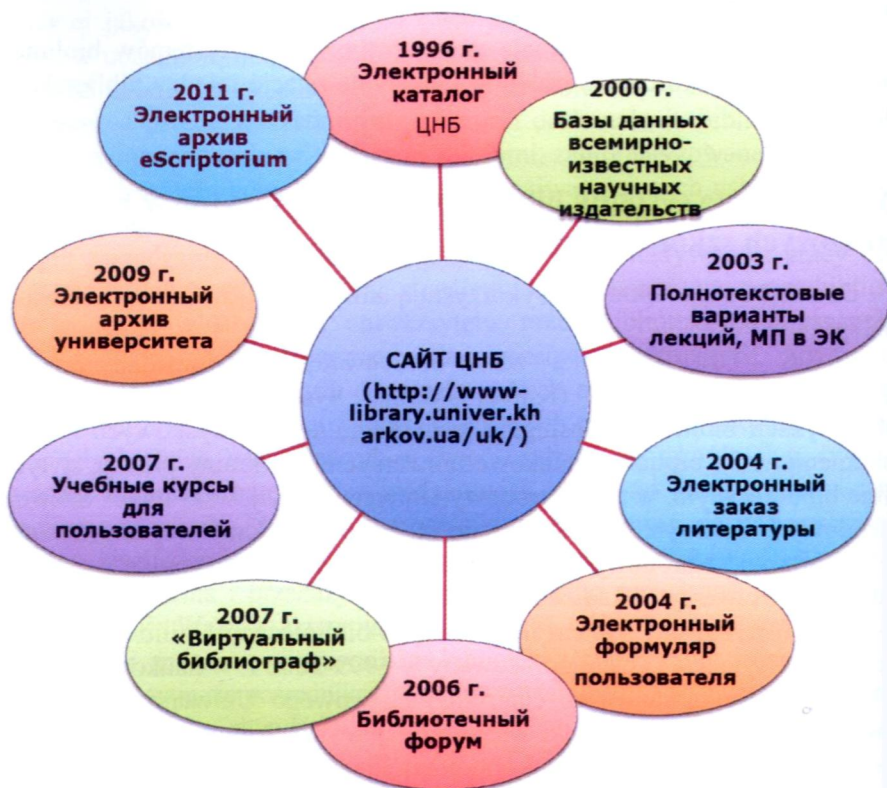
„ABIS – UFD/Biblioteka” został opracowany i jest rozwijany przez OOO „Ukraiński Dom Funduszy” (Kijów, Ukraina). System ma służyć kompleksowej automatyzacji biblioteki. Obsługuje technologię kodów kreskowych i RFID dla dokumentów. 34 biblioteki naukowe uniwersytetów Ukrainy pracują w tym systemie bibliotecznym, w tym Narodowy Uniwersytet Kijowski im. T. Szewczenki, Narodowy Uniwersytet Lotniczy (Kijów), Narodowy Uniwersytet Aerokosmiczny (Charków), Narodowy Uniwersytet „Lwowska Politechnika”, Charkowski Narodowy Uniwersytet Radioelektroniki.

Zautomatyzowany system informacyjno-biblioteczny Unilib (AIBS „Biblioteka Uniwersytecka”) został opracowany w 1999-2000 r. w naukowo-badawczym informacyjno-komputerowym centrum Państwowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Charków). Dzięki wsparciu najnowszych typowych technologii bibliotecznych i nowoczesnych technologii komputerowych, Unilib funkcjonuje w bibliotekach wszelkich typów. Wiele bibliotek Ukrainy wybrało ten system.

System automatyzacji bibliotek „IRBIS”, opracowany przez Państwową Publiczną Naukowo-Techniczną Bibliotekę Rosji (Moskwa), umożliwia pracę w lokalnych sieciach komputerowych każdego typu, bez ograniczeń liczby użytkowników. System zapewnia pełną integrację z komercyjnymi systemami bibliotecznymi dzięki wykorzystaniu technologii Web i protokołu Z39.50; posiada pełną zgodność z międzynarodowymi formatami UNIMARC, MARC21 i rosyjskim formatem wymiany danych RUSMARC, oferuje wsparcie elektronicznego katalogu bibliotecznego i bibliograficznych baz danych. System „IRBIS” działa w wielu bibliotekach Rosji, Ukrainy a także w bibliotekach Białorusi, Kazachstanu, Uzbekistanu, Tadżykistanu, Kirgizji, USA. Opracowano 4. wersję systemu automatyzacji bibliotek – IRBIS-128 na bazie technologii Web i wyszukiwania w rozproszonych bazach danych.

Najbardziej rozwiniętymi z punktu widzenia możliwości funkcjonalnych są programy Aleph (Izrael) i LIBER (Absotheque, Francja).

Na Ukrainie w systemie bibliotecznym Aleph pracują takie duże biblioteki jak: Naukowo-Techniczna Biblioteka Kijowskiego Instytutu Politechnicznego, Biblioteka Naukowa Uniwersytetu Narodowego „Akademia Kijowsko-Mogiliańska”, Biblioteka Narodowa Ukrainy im. W. Stefanyka (Lwów).

1996 r. – Katalog Elektroniczny CNB

2000 r. – Bazy danych najlepszych światowych wydawnictw naukowych

2003 r. – Pełnotekstowe wersje wykładów i materiałów dydaktycznych w katalogu elektronicznym

2004 r. – Elektroniczne zamawianie literatury

2004 r. – Elektroniczne konto użytkownika

2006 r. – Forum biblioteczne

2007 r. – „Wirtualny bibliograf”

2007 r. – Edukacyjne kursy dla użytkowników

2009 r. – Elektroniczne archiwum uniwersytetu

2011 r. – Elektroniczne archiwum eScriptorium

W środku – strona CNB (<http://www-library.univer.kharkov.ua/uk/>)

Biblioteki, które wykorzystują w pracy system biblioteczny firmy LIBER, znajdują się w Rosji, Białorusi, Ukrainie, Kazachstanie, Łotwie. Wykorzystuje go

około 300 instytucji krajów WNP, w tej liczbie: Państwowa Publiczna Biblioteka Historyczna (Moskwa, Rosja), Biblioteka Naukowa Krasnojarskiego Uniwersytetu Państwowego, Tallińskiego Uniwersytetu Technicznego, Biblioteka Naukowa Narodowego Uniwersytetu im. I.I. Miecznikowa w Odessie, Biblioteka Naukowa Połtawskiego Narodowego Uniwersytetu Ekonomii i Handlu, Biblioteka Moskiewskiego Państwowego Instytutu Stosunków Międzynarodowych, Nowosybirska Regionalna Biblioteka Naukowa, Centralne Archiwum Ukrainy (Kijów) i inne.

Centralna Biblioteka Naukowa Narodowego Uniwersytetu Charkowskiego im. W.N. Karazina (CNB) jako pierwsza na Ukrainie rozpoczęła wdrażanie systemu LIBER, mając na względzie automatyzację wszystkich podstawowych procesów bibliotecznych, w tym także istnienie podstawowego modułu obsługi czytelników, obsługę technologii kodów kreskowych, pełną informację o przyjęciu i dostępności dokumentu. Katalog elektroniczny biblioteka zaczęła tworzyć od 1991 r., a od 1996 r. udostępniła go czytelnikom w Internecie. Od 2004 r. czytelnicy mogą zamawiać dokumenty w bibliotece przez moduł „elektroniczne zamawianie”.

Według stanu na dzień 1.06.2012 r. w Katalogu Elektronicznym było 676 tys. tytułów, 909 tys. egzemplarzy, 6500 tytułów wydawnictw ciągłych, utworzony własny tezaurus (255 tys. tytułów i podtytułów), utworzono rekordy haseł wzorcowych dla wszystkich pracowników uniwersytetu. Najczęściej odwiedzaną stroną biblioteki jest strona katalogu elektronicznego, która jest prezentowana w Internecie całodobowo (<http://library.univer.kharkov.ua/phpopac/index.php?lang=ua>). Czytelnicy mogą także zobaczyć swoje konto elektroniczne z wypożyczoną literaturą. Diagram przedstawia wdrożenie nowych serwisów dla czytelników, dostępnych przez stronę biblioteki.

Od 2012 r. CNB przechodzi na nową, unowocześnioną wersję zintegrowanego systemu bibliotecznego Absotheque UNICOD z modułem OPAC (publiczny dostęp online do katalogu elektronicznego), z licencją na nieograniczoną liczbęostępów, co wpłynie na podwyższenie jakości obsługi czytelników.

Udział CNB od 1999 r. w projekcie „Elektroniczna informacja dla bibliotek” (eIFL), wspomagany przez International Renaissance Foundation, zapewnia naukowcom dostęp do elektronicznych wersji czasopism wydawnictwa Springer, a od 2000 r. – do bazy danych „EBSCO Publishing”. Pracownicy naukowcy otrzymali dostęp do najnowszej informacji naukowej, co spowodowało dalszy rozwój badań naukowych, postawiło nowe akcenty w zmianach zachodzących w procesie kształcenia. I tak, w 2012 r. uniwersytet zapewnia dostęp do następujących baz danych: EBSCO Publishing, East View „Wydawnictwa z nauk społecznych i humanistycznych”, Royal Society of Chemistry, czasopisma American Physical Society – APS. Od 2010 r. cała biblioteka została objęta siecią WiFi.

W ostatnich latach w bibliotekach został wyznaczony nowy kierunek działalności – wirtualny serwis informacyjny jako forma informacyjno-bibliograficznej obsługi online. Serwis taki zaczął działać także w strukturach bibliotecznych oddziałów naukowo-bibliograficznych i realizuje: obsługę zapytań tematycznych,

związanych z poszukiwaniem bibliografii na podstawie źródeł tradycyjnych, elektronicznych i źródeł w sieci Internet. W CNB HNU im. W.N. Karazina serwis ten nosi nazwę „Wirtualny bibliograf” (<http://library.univer.kharkov.ua/VS/>).

Wirtualny bibliotekarz funkcjonuje także na stronach bibliotek Ukrainńskiej Akademii Inżynieryjno-Pedagogicznej (<http://library.uipa.kharkov.ua/library/faq.php>), NTB Narodowego Uniwersytetu Aerokosmicznego im. N.E. Żukowskiego (HAI) (http://library.khai.edu/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=3&Itemid=207); na stronie NB Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Radioelektroniki (<http://booksearch.kture.kharkov.ua/library/index.php?page=22&ses=&login=>).

Ruch Open Access na Ukrainie.

Rozwój repozytoriów instytucjonalnych

Na przestrzeni lat, które minęły od przyjęcia Deklaracji Budapeszteńskiej (2002 r.) i Deklaracji Berlińskiej w sprawie otwartego dostępu do wiedzy w naukach ścisłych i humanistyce (2003 r.), biblioteki szkół wyższych Ukrainy aktywnie wprowadzały do swojej działalności nowe technologie, automatyzowały procesy pracy, tworzyły katalogi elektroniczne, a w ciągu trzech ostatnich lat zaczęły budować repozytoria instytucjonalne. Swoją wkład w międzynarodowy ruch wolnego dostępu zaczęła wносить również Ukraina. W Directory of Open Access Repositories (Open DOAR) są zarejestrowane 34 archiwa elektroniczne Ukrainy – <http://www.opendoar.org/find.php>

Jedno z pierwszych archiwów elektronicznych – repozytoriów (<http://eprints.kname.edu.ua>) – zaczęło działać w Charkowskiej Narodowej Akademii Gospodarki Komunalnej w 2007 r. Jego celem jest wsparcie dla procesów kształcenia, a przede wszystkim wsparcie dla samodzielnej pracy studentów. Cyfrowe repozytorium akademii pracuje na platformie EPrints 3, opracowanej na Uniwersytecie Shouthampton, swobodnie dostępnej. Archiwum zawiera około 20 tysięcy publikacji: elektroniczne wersje konspektów wykładów, kompendia naukowe i metodyczne. Statystyki notują do 1,5 tysiąca użytkowników w ciągu dnia.

Organizacja archiwów elektronicznych w bibliotekach Charkowskiego Stowarzyszenia Metodycznego

Do Charkowskiego Stowarzyszenia Metodycznego bibliotek państwowych szkół wyższych Ukrainy, (The Kharkiv methodical association of the libraries of the state institutions of higher education of Ukraine), któremu przewodniczy Centralna Biblioteka Naukowa Uniwersytetu Karazina, należy 36 bibliotek: 25 bibliotek Charkowa, 4 biblioteki Sumy, 1 biblioteka Głuchowa, 6 bibliotek Połtawy. Zasób zbiorów tych bibliotek liczy dziś ponad 22 miliony dokumentów, ich katalogi elektroniczne zawierają łącznie około 4 milionów rekordów bibliograficznych, a w 9 wyższych uczelniach funkcjonują elektroniczne archiwa (biblioteki/repozytoria).

W styczniu 2008 r. rektorzy klasycznych uniwersytetów przygranicznych obszarów Ukrainy, Rosji i Białorusi podpisali Deklarację Biełgorodzką o wsparciu otwartych uniwersyteckich archiwów elektronicznych Przygranicznego Białorusko-Rosyjsko-Ukraińskiego Konsorcjum. Do konsorcjum weszło 10 klasycznych uniwersytetów.

W 2009 r. na Ukrainie rozpoczęto realizację projektu „ELibUkr. Elektroniczna Biblioteka. Centra wiedzy w uniwersytetach Ukrainy”. Jednym z pierwszych uczestników projektu stał się Narodowy Uniwersytet Charkowski im. W.N. Karazina. Na przestrzeni lat 2009-2011 do projektu przyłączyły się wyższe szkoły z Charkowskiego Stowarzyszenia Metodycznego: Sumski Uniwersytet Państwowy, Ukraińska Akademia Bankowa, Charkowski Narodowy Uniwersytet Radioelektroniki, Charkowski Uniwersytet Narodowo-Techniczny (HPI), Narodowy Uniwersytet Farmaceutyczny.

8 czerwca 2012 r. uczestnicy Międzynarodowej Konferencji „Krym 2012: Biblioteki i zasoby informacyjne we współczesnym świecie nauki, kultury, edukacji i biznesu” przyjęli Deklarację Krymską, dotyczącą poparcia wolnego dostępu, w której podkreślili, że model otwartego dostępu (poprzez tworzenie i wykorzystanie otwartych czasopism naukowych oraz instytucjonalnych i tematycznych repozytoriów) – nie tylko polepsza komunikację naukową, ale co ważniejsze, warunkuje podniesienie znaczenia naukowej, społecznej i ekonomicznej roli badań naukowych.

Światowy ranking wyższych uczelni „Webometrics” tworzy grupa badawcza „CybermetricsLab” przy największym w Hiszpanii centrum badawczym „Consejo Superior de Investigaciones Científicas” (Najwyższa Rada Badań Naukowych). „Webometrics” działa od 2004 r. Ranking tworzy się na podstawie takich wskaźników jak wielkość „webowa” (rozmiar) strony uniwersytetu (liczba stron otwieranych przez roboty wyszukiwawcze), ich widoczność (liczba stron zewnętrznych odsyłających do strony), liczba załadowanych plików (PDF, doc, ppt i ps), liczba publikacji i indeks cytowań na podstawie „Google Scholar”. W kwietniu 2012 r. „Webometrics” opublikował nadzwyczajny ranking, przedstawiający 1519 repozytoriów różnych organizacji: akademii, uczelni wyższych, towarzystw naukowych. W światowym rankingu repozytoriów instytucjonalnych według stanu na kwiecień 2012 r. elektroniczne archiwum Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego (<http://eprints.zu.edu.ua/>) zajęło pierwsze miejsce na Ukrainie i 320 na świecie.

Trwa intensywne uzupełnianie archiwum elektronicznego Sumskiego Uniwersytetu Państwowego: „eSSUIR – Electronic Sumy State University Institutional Repository” (<http://www.essuir.sumdu.edu.ua/>). 1 czerwca 2012 r. w archiwum było ponad 26 tys. pełnotekstowych dokumentów. W światowym rankingu repozytoriów instytucjonalnych według stanu na kwiecień 2012 elektroniczne archiwum eSSUIR zajęło drugie miejsce na Ukrainie i 333 na świecie.

Biblioteka naukowa Ukraińskiej Akademii Bankowej Narodowego Banku Ukrainy – jest jedną z najmłodszych wyższych uczelni kraju. W lutym 1996 r. Rada Ministrów Ukrainy podpisała postanowienie o powołaniu akademii. Akademia jest

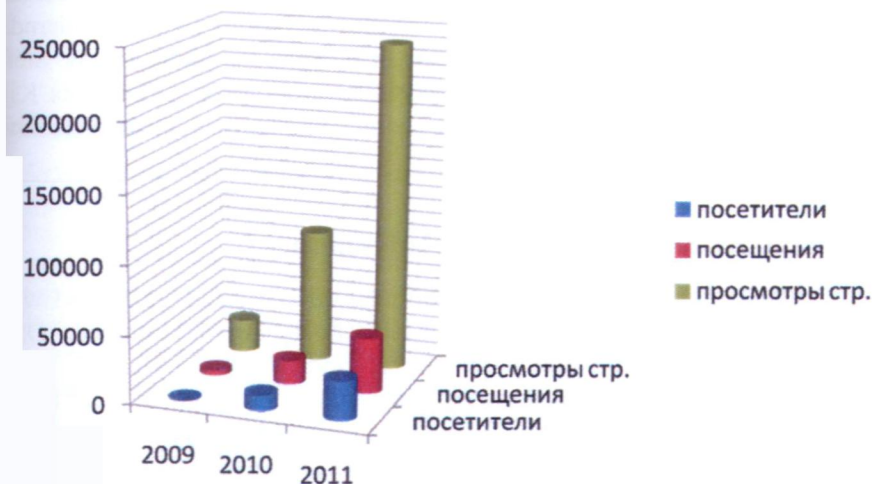
jedną z dziesięciu najlepszych uczelni ekonomicznych Ukrainy. W grudniu 2010 r. został tam wybudowany nowy gmach biblioteki z najnowocześniejszym wyposażeniem i całym spektrum innowacyjnych technologii. W 2010 r. biblioteka wygrała konkurs Ukraińskiego Stowarzyszenia Bibliotecznego i stała się laureatem tytułu „Biblioteka roku” na Ukrainie. W archiwum elektronicznym akademii eUABIR (Electronic Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine Institutional Repository) (<http://dspace.academy.sumy.ua/>) jest prezentowanych około 9 tys. publikacji. Wykorzystywane jest oprogramowanie Dspace. W rankingu z kwietnia 2012 r. akademia zajęła 8 miejsce na Ukrainie i 644 na świecie.

TOP 10 REPOSITORIES of Ukraine (kwiecień 2012 r.)

WORLD RANK	Ukraine rank	REPOSITORY	SIZE	VISIBILITY	RICH FILES	SCHOLAR
320	1	ZhytomyrStateUniversityLibrary	899	640	283	100
333	2	Sumy State University Institutional Repository	93	972	67	88
352	3	Kharkov National Academy of Municipal Economy Repository	509	1,020	92	34
457	4	Institute of Biology of Southern Seas E-Repository	422	626	559	515
466	5	Kharkiv National University Institutional Repository	605	889	359	269
496	6	Anthropos Centre for the Humanities DSpace	173	874	389	451
539	7	Lviv Polytechnic National University Repository	400	1,160	200	173
644	8	Ukrainian Academy of Banking National Bank of Ukraine Institutional Repository	305	1,256	212	183
722	9	Donetsk National Technical University Electronic Archive	334	1,284	232	256
743	10	Central and Eastern European Marine Repository CEEMAR	749	778	712	893

466 miejsce na świecie i piąte na Ukrainie zajęło repozytorium eKhNUIR (<http://dspace.univer.kharkov.ua/>). Elektroniczne archiwum Uniwersytetu Karazi-na eKhNUIR działa w oparciu o system Dspace 1.5.1. Do eKhNUIR wprowadzono

ponad 5,5 tys. dokumentów. Głównym sposobem wypełniania archiwum elektronicznego miało być samodzielne archiwizowanie przez naukowców własnych prac naukowych, ale na dzień dzisiejszy w repozytorium uniwersytetu jest mniej niż 10% publikacji zarchiwizowanych przez samych autorów. Jedno z głównych zadań polega więc aktualnie na tym, aby wyjaśniać naukowcom znaczenie dostarczania publikacji naukowych do swobodnego dostępu, który umożliwia szerokie rozprzestrzenienie rezultatów badań – uważa się, że artykuły udostępnione w wolnym dostępie są cytowane trzy razy częściej. Według statystyk „Google Analytics”, odwiedziny archiwum elektronicznego stale zwiększają się, do archiwum wchodzi użytkownicy z różnych krajów i kontynentów.

Digitalizacja dzieł rzadkich

Digitalizacja starszych wydań stwarza warunki dla tego, aby stały się one znane szerokiemu kręgowi badaczy. Biblioteka naukowa Uniwersytetu Karazina zaproponowała bibliotekom uniwersyteckim Ukrainy, które posiadają w swoich zbiorach rzadkie wydania, wzięcie udziału w projekcie „eScriptorium – archiwum elektroniczne rzadkich wydań i rękopisów dla nauki i edukacji” (<http://escriptorium.univer.kharkov.ua>). W archiwum mogą być zamieszczone pełnotekstowe elektroniczne wersje dzieł rzadkich zarówno ze zbiorów Narodowego Uniwersytetu Charkowskiego im. W.N. Karazina jak i innych bibliotek naukowych szkół wyższych Ukrainy. „Scriptorium” działa w oparciu o oprogramowanie DSpace 1.7. Archiwum zawiera pełne wersje elektroniczne (lub fragmenty) rzadkich wydań i rękopisów i jest wykorzystywane wyłącznie w celach edukacyjnych i naukowych. Umieszczone w nim elektroniczne wersje dokumentów, podobnie jak oryginały, są własnością bibliotek, które je tam umieściły. Wykorzystanie zasobów w celach komercyjnych jest zabronione. Podczas skanowania rzadkich i cennych dokumentów biblioteka trzyma się następujących zasad:

digitalizowane są wydania, na które jest zapotrzebowanie użytkowników dla celów naukowych i dydaktycznych, a także te, które zostały zatwierdzone przez Radę Naukowo-Metodyczną Biblioteki; pracownik cyfryzujący zabytki książkowe jest specjalnie wybrany tak, aby dysponował nie tylko specjalistyczną wiedzą techniczną, ale także zasadami skanowania zabytkowych książek oraz niezbędną wiedzę humanistyczną. Aby unikać dublowania i skanowania zabytków książkowych, które już są w wolnym dostępie w wersji elektronicznej, należy skrupulatnie śledzić wersje dokumentów już dostępnych w Internecie.

W 2012 roku Centralna Biblioteka Naukowa HNU im. W.N. Karazina stała się szóstym uczestnikiem z Ukrainy i partnerem projektu Światowej Biblioteki Cyfrowej „Word Digital Library” (WDL) (<http://www.wdl.org>). Uczestnikami projektu na Ukrainie są także Biblioteka Narodowa Ukrainy im. W.I. Wiernidskiego, Biblioteka Narodowa Parlamentu Ukrainy, Biblioteka Narodowa im. W. Stefanyka (Lwów), Biblioteka Naukowa Uniwersytetu Narodowego „Akademia Kijowsko-Mogiliańska”, Biblioteka Naukowo-Techniczna Uniwersytetu Narodowego „Politechnika Lwowska”.

Praca użytkowników z zasobami Internetu

Bibliotekarze dążą do udzielania informacji użytkownikom szybko i wygodnie, zarówno tej posiadanej w bibliotece jak i dostępnej w Internecie. Dzisiejszych studentów bez wątpienia można nazwać „cyfrowymi tubylcami”. Dla nich zarówno komunikacja jak i jakakolwiek inna działalność „online” jest tak naturalna, jak w realnej rzeczywistości. Większość czytelników-studentów jest niezadowolonych z dostępu jedynie do katalogu elektronicznego. Oni żądają pełnego tekstu dokumentu i chcą go mieć szybko. Na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród czytelników CNB w celu poszerzenia możliwości wykorzystania biblioteki elektronicznej w procesie nauczania, uzyskano informację o tym, w jaki sposób pracują użytkownicy ze zbiorami w systemach informacyjnych, i czy są gotowi prezentować własne publikacje w Internecie (w repozytoriach). Analiza wykazała, że 71% respondentów czyta pełnotekstowe wersje książek w Internecie, 82% zdecydowało się na czytanie zdigitalizowanych, pełnotekstowych wersji książek, jeśli poszukiwanej książki w danym momencie nie ma w bibliotece, 43% wie o istnieniu archiwum elektronicznego, a 55% jeszcze nie życzy sobie archiwizacji własnych publikacji.

Podsumowując, należy zauważyć, że współczesne biblioteki uniwersyteckie Ukrainy oferują swoim czytelnikom nowe usługi: dostęp do zasobów online, do zdigitalizowanych kolekcji, pomoc w wejściu w środowisko elektroniczne. Zasoby elektroniczne, zarówno zakupione jak i utworzone samodzielnie (wewnątrz organizacji), niewątpliwie wpływają na jakość kształcenia, na jakość pracy biblioteki oraz na jej ogólną organizację. Biblioteki wprowadzają nowoczesne usługi wyszukiwawcze, dostarczania i wykorzystania informacji nie tylko własnym czytelnikom a również wirtualnym użytkownikom z całego świata. Zastosowanie metod

„социологических” в pracy библиотеки, np. opisana wyżej ankieta użytkowników, może dać odpowiedź на pytanie, czy te usługi są świadczone skutecznie i wygodnie.

Wszelkie zmiany w bibliotekach uniwersyteckich na Ukrainie w latach po Millennium, przeprowadza się nie dla własnego dobra, ale dlatego aby jedna z najważniejszych struktur uczelni jak najlepiej spełniała wszystkie wymagania użytkowników. Udoskonalanie usług bibliotecznych przyczynia się do intensyfikacji edukacyjnych i naukowych procesów w szkole wyższej. Zmiany zachodzące we wszystkich kierunkach działalności, polepszają jakość pracy bibliotek Ukrainy i zmieniają je w wiarygodne i nowoczesne centra informacji, dążące do osiągnięcia dobrego europejskiego poziomu.

Tłumaczenie: Elżbieta Skubała

Bibliografia

- [1] Белгородская декларация об открытом доступе [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://dspace.bsu.edu.ru/jspui/>. – Заглавие с экрана.
- [2] Глухенька В.О., Автоматизация бібліотеки: з чого починати [Електронний ресурс] / В.О. Глухенька. – Режим доступу: http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/2005/glu_avt – Назва з екрану.
- [3] Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: матеріали V наук.-практ. конф. – Донецьк, 2009, 209 с.
- [4] Исмагилова А.Х., Оценка качества электронных библиотек [Электронный ресурс] / А.Х. Исмагилова. – Режим доступа: www.gpntb.ru/ntb/ntb/2010/5.../ntb_5_6_2010-исмагилова.pdf – Заглавие с экрана.
- [5] Калашникова Т.Ю., Социальная значимость библиотеки и критерии оценки качества ее деятельности [Электронный ресурс] / Т.Ю. Калашникова – Режим доступа: <http://http://www.bibliogorod.ru/download/konferentsyya/prezentatsyya-kalashnikova-t-yu.ppt> – Заглавие с экрана.
- [6] Кныш С.В., Диалектика библиотечного обслуживания и проблемы качества работы библиотеки [Электронный ресурс] / С.В. Кныш; Белгор. гос. унив. науч. б-ка // Библиотечная жизнь Белгородчины. – 2005. – Вып. 2 (28). – С. 21-33. – Режим доступа: www.nlr.ru – Заглавие с экрана.
- [7] Крымская Декларация Открытого Доступа. – Режим доступа: www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2012 – Заглавие с экрана.
- [8] Кунанец Н.Э., Автоматизация обслуживания читателей: преимущества и недостатки [Электронный ресурс] / Н.Э. Кунанец. – Режим доступа: dspace.nbuv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/.../19-Kunanets.pdf?...1. – Заглавие с экрана.
- [9] Пикулева Е.А., Роль персонала в системе менеджмента качества библиотеки [Электронный ресурс] / Е.А. Пикулева. – Режим доступа: <http://elibrary.udsu.ru/xmlui/handle/123456789/765> – Заглавие с экрана.
- [10] Програма розвитку Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на 2010-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/program2020> – Назва з екрану.

- [11] Размарилова Н.И., Создание и сертификация системы менеджмента качества в библиотеке в соответствии с международным стандартом ИСО 9001:2000 [Электронный ресурс] / Н.И. Размарилова//Материалы VI-й Международной научно-практической конференции 21-23 сентября 2004 г. «Библиотечное партнерство для информационного развития». – Режим доступа: http://www.lib.tsu.ru/index_about_ub.php?id=726 – Заглавие с экрана.
- [12] Ranking Web of World Repositories. – Режим доступа: <http://repositories.webometrics.info/toprep.asp> – Заглавие с экрана.

Impact of electronic resources on the quality of library work: the example of university libraries in Ukraine

The impact of modern technologies on the work quality changes in the scientific libraries of the state higher education institutions of Ukraine is considered in the paper.

Benefits of the informatization and Internet technologies are analyzed. Today in fact several software products, which fundamentally changed and qualitatively transformed the traditional services, are implemented into the Ukrainian libraries. The results of the survey of researches and students on the work with electronic resources are presented.

The paper also deals with a relatively new trend in the Ukrainian libraries work – electronic archives creation. Two parallel projects are presented: project of the Border consortium of the classical universities of Ukraine, Russia and Belarus on electronic archive creation and “ElibUkr – Electronic Library of Ukraine: Knowledge Centres in the universities of Ukraine creation” project. Digitizing of the rare books in the Ukrainian libraries and providing access to their electronic versions are described. In general the report is devoted to the new library services which contribute to the library services quality improvement.

Znaczenie i badania jakości w bibliotekach

**V KONFERENCJA
BIBLIOTEKI
POLITECHNIKI
ŁÓDZKIEJ
Łódź/Rogów
13-15 czerwca 2012**

Organizator: Komitet organizacyjny:	Biblioteka Politechniki Łódzkiej Błażej Feret Elżbieta Skubała Anna Kazan
Komitet Naukowy:	dr hab. Jadwiga Konieczna dr Artur Jazdon dr hab. Ewa Głowacka
Recenzenci:	dr hab. Jadwiga Konieczna dr hab. Ewa Głowacka
Patronat:	Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego prof. dr hab. Barbara Kudrycka Prezydent Miasta Łodzi Hanna Zdanowska Marszałek Województwa Łódzkiego Witold Stępień Jego Magnificencja Rektor PŁ prof. dr hab. inż. Stanisław Bielecki
Patronat medialny:	EBIB Elektroniczna Biblioteka portal bibliotekarzy i pracowników informacji
ISBN	978-83-920302-8-7
Wydawca:	Biblioteka Politechniki Łódzkiej 90-924 Łódź, ul. Wólczańska 223 tel.: (42) 6312059 fax (42) 6363165 email: lib@adm.p.lodz.pl

Spis treści

Ewa Głowacka – Referat wstępny. Cele i kierunki oceny jakości bibliotek	7
SESJA I – Standaryzacja bibliotek	21
Lidia Derfert-Wolf – Wskaźniki funkcjonalności i statystyka biblioteczna – normy międzynarodowe, krajowe i sprawozdawczość GUS	23
Lidia Derfert-Wolf, Agnieszka Pietryka – Badanie efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych – projekt SBP	41
Marek M. Górski – Wykorzystanie danych gromadzonych w programie AFBN	55
Zdzisław Gębołyś – BIX – Bibliotheksindex – niemiecki program oceny jakości pracy bibliotek naukowych i publicznych	71
SESJA II – Problemy jakości w bibliotekach Ukrainy	97
Iryna Zhuravlyova – Wpływ zasobów elektronicznych na jakość pracy biblioteki: na przykładzie bibliotek szkół wyższych Ukrainy	99
Andriy Andrukhiv, Anatoliy Zagorodniy, Mariia Sokil – Assessing quality of web-services in Scientific Library of Lviv Polytechnic National University	111
Natalia Kunanets – Serwis informacyjno-biblioteczny dla osób niepełnosprawnych: dzisiejsze wymagania	121
Andriy Peleshchynshyn, Oksana Tymovchak-Maksymets – Towards Using Consumer Experience for Providing Library 2.0 Services	129
SESJA III – Statystyki biblioteczne	137
Bożena Smentek, Danuta Szewczyk-Kłos – Metody zbierania danych statystycznych w bibliotekach z wolnym dostępem do zbiorów	139
Edyta Kędzierska, Elżbieta Mroczek, Elżbieta Owczarczyk, Maria Pierewoj, Iwona Socik, Jolanta Stępniaik – Ocena Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Politechniki Warszawskiej – metodyka badania	147
Agnieszka Wolańska – Dane statystyczne gromadzenia i selekcji czasopism a skuteczne zarządzanie ich zasobem w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej	171
Beata Starosta – Wykorzystanie formatu MARC21 do celów automatyzacji statystyki bibliotecznej, na przykładzie pracy Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej	185
Sesja IV – Zarządzanie jakością bibliotek	207
Dagmara Bubel – Skuteczne zarządzanie skargami w bibliotekach jako element efektywnego zarządzania jakością	209
Katarzyna Maćkiewicz – Jakość szkoleń bibliotecznych prowadzonych dla studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Badania pilotażowe	231
Marzenna Cupa – Badania ankietowe w mierzeniu jakości i planowaniu pracy biblioteki naukowej	245